

OTKUP, OTKUPNE CIJENE I PREMIJE ZA MLJEKO U RAZDOBLJU I—IX 1968.

U cilju što realnije procjene kretanja otkupa mlijeka, otkupnih cijena i premija za otkupljeno mlijeko, Udruženje mljek. rad. SRH je provelo anketu kod 7 mljekarskih radnih organizacija SRH i to: Osijek, Županja, Staro Petrovo Selo, »Zdenka«, Rijeka, Varaždin i Zagreb.

Ove su mljekare tokom god. 1967. otkupile 148,7 mil. l mlijeka, odnosno 78% ukupnog otkupa, pa se može pretpostaviti da su podaci o njima dovoljno reprezentativni za prognozu kretanja ove privredne grane u SRH u god. 1968.

Anketa je obuhvatila razdoblje od siječnja do zaključno rujna god. 1968.

U sumarnom pregledu iznijete su otkupljene količine mlijeka po sektorima proizvodnje, zatim prosječne otkupne cijene i ostvarene (obračunate) premije, u trokvartalnom razdoblju kod anketiranih poduzeća.

I Otkup mlijeka

Ukupan otkup mlijeka kod promatranih poduzeća veći je za 8.1% (oko 8 mil. litara), nego u istom razdoblju prethodne godine;

Najveći porast otkupa u ovoj godini bilježi Zagrebačka mljekara (20.6%), zatim St. Petrovo Selo (18.3%) i Rijeka (17.6%), dok je kod »Zdenke« (5.1%) i Varaždina (3.7%) porast nešto niži od općeg prosjeka;

Mljekare Županja i Osijek ostvarile su u ovoj godini za 16.1%, odnosno za 7.3% niži otkup mlijeka, nego u istom razdoblju prethodne godine.

U pojedinim mjesecima tokom god. 1968. uočiv je konstantan, ravnomjerni porast otkupa u odnosu na prethodnu godinu. Iako je prva dva mjeseca ove godine otkupljeno nešto manje mlijeka nego u istom razdoblju 1967., uz konstantan prosječni mjesečni prirast za oko 3.3%, pod kraj promatranog razdoblja (IX) otkup je ove godine veći za oko 25% nego u istom mjesecu godine 1967.

Varijabilnost otkupa još uvijek je znatna. Najmanje količine otkupljene su u travnju — svih 7 poduzeća prosječno oko 350 tis. litara dnevno — a najveće u rujnu — oko 550 tis. l prosječno dnevno. Slavonske mljekare Osijek i Županja koje najveći dio mlijeka dobivaju od društvenih proizvođača imaju prilično ravnomjeran otkup tokom čitave godine (1 : 1,15—1 : 1,20), kao i Rijeka, (izuzev siječanj i veljaču), dok su kod ostalih razlike između minimalnog i maksimalnog otkupa znatno veće i to: Zagreb 1 : 1,7, »Zdenka« 1 : 1,8, a St. Petrovo Selo i Varaždin čak 1 : 1,9.

Otkup mlijeka od društvenih dobara je u ovoj godini za 6.7% veći nego u istom razdoblju 1967.

Porast je vrlo velik kod mljekare St. Petrovo Selo (za 95,2%), Zagreb (za 48.7%) i »Zdenka« (21.9%) dok su Rijeka i Varaždin od društvenih proizvođača otkupile približno iste količine u ovoj i prethodnoj godini.

Slavonske mljekare Osijek i Županja bilježe smanjenje otkupa od društvenih dobara — za 6.3, odnosno za 11.5%.

Otkup mlijeka od individualnih proizvođača veći je tokom ove godine za 8.8% od otkupa u prošloj godini.

Pri tom mljekare Rijeka (31%) i Zagreb (16%) bilježe nadprosječno povećanje, dok je otkup od individualnih proizvođača kod mljekara St. Petrovo Selo, »Zdenka« i Varaždin na prošlogodišnjem nivou ili nešto viši.

Najosjetljiviji pad otkupa mlijeka od individualnih proizvođača registriran je kod osječke mljekare (za 53%), a znatan je i kod županjske (23%).

Do travnja ove godine otkup mlijeka od individualnih proizvođača bio je manji od otkupa u istom razdoblju prošle godine, da bi zatim počeo naglo rasti do rujna, kad je bio za 32% veći nego u istom mjesecu prethodne godine.

U ukupnim količinama osječke mljekare individualna proizvodnja učestvuje sa svega 7.2%, a kod varaždinske mljekare sa 97.2%. Ostale mljekare kreću se unutar ovoga širokog raspona.

Dok osječka i županjska mljekara sve mlijeko individualnih proizvođača otkupljuju samo preko kooperacije, »Zdenka« iz slobodnog otkupa dobiva gotovo trećinu ukupnih količina, odnosno više od polovice (52%) mlijeka otkupljenog od individualnih proizvođača. Ostale mljekare otkupljuju iz slobodnog otkupa manje količine (3.3—6.7% od ukupnih količina). U god. 1968. su količine mlijeka iz slobodnog otkupa nešto porasle kod svih mljekara, izuzev St. Petrovo Selo.

II Otkupne cijene

Pregled prosječnih otkupnih cijena ilustrira dovoljno jasno, da razne mljekare ulaze s različitim cijenama sirovine u tehnološki proces. Riječka mljekara ima najviše otkupne cijene (122,03 st. d/1), a zatim županjska (104,2). Zagrebačka i osječka mljekara imaju približno iste otkupne cijene (oko 100), St. Petrovo Selo i »Zdenka« za 10—14 d niže od njih, a Varaždin (78—90) ima najniže otkupne cijene.

Razlike u cijenama vjerojatno su uzrokovane primjenom raznih kriterija kod formiranja otkupnih cijena, različitom kvalitetom mlijeka, različitim troškovima prerade — uz približavanje prodajnih cijena proizvoda — kao i nastojanjem poduzeća za formiranjem sredstava za proširenu reprodukciju. Pri tom asortiman proizvodnje, korištenje kapaciteta i plasman robe na tržištu također ima značajnu ulogu.

Otkupne cijene mlijeka **društvenih proizvođača** su — usprkos razlikama — najujednačenije. Izuzev Rijeku (oko 130 st. d) s relativno visokom otkupnom cijenom, Županja, »Zdenka« i Zagreb kreću se približno na istom nivou (105—106) dok su kod Osijeka, Varaždina i St. Petrovog Sela za 5—7 st. d niže.

Uz pretpostavku da se za ovo mlijeko striktno primjenjuje plaćanje samo po sadržini masti (28 d m. j.) cijene bi bile odraz varijabilnosti sadržine masti u mlijeku tokom pojedinih mjeseci. (Osijek: 3.44—3.82%, Županja 3.66—3.93%, St. Petrovo Selo 3.4—3.66%, »Zdenka« 3.68—3.89%, Zagreb 3.66—3.92%).

Otkupne cijene mlijeka **individualnih proizvođača-kooperanata** kod svih su mljekara niže, nego za mlijeko društvenih proizvođača. Riječka mljekara (118 st. d) znatno skuplje plaća ovo mlijeko nego druge mljekare, dok osječka otkupljuje od privatnika-kooperanata najjeftinije mlijeko (svega oko 70 d).

Mljekare St. Petrovo Selo i Varaždin plaćaju u prosjeku 78—79 st. d. »Zdenka« 89,33, a Zagrebačka mljekara 94,65 st. d za litru.

Mlijeko individualnih proizvođača **iz slobodnog otkupa** mljekare dobivaju najjeftinije. Riječka mljekara plaća i ovo mlijeko skuplje od drugih (108 st. d.), »Zdenka«, Varaždin i Zagreb između 71—78 st. d, a mljekara St. Petrovo Selo svega 56.15 d/l.

Tab. 1

Sumarni pregled otkupljenih količina mlijeka, prosječnih cijena i ostvarenih premija za mlijeko u razdoblju I—IX 1968

	Osijek	Županja	St. P. Selo	Zdenka	Rijeka	Varaždin	Zagreb
Ukupan otkup mlijeka I—III kvart. 1968. 000 l	12.244.—	14.737.—	4.367	11.131.—	9.529.—	3.705	62.682.—
Otkup od društ. proizvod. 000 l	11.370.—	9.235.—	1.394.—	1.281.—	3.495.—	109.—	10.145.—
Otkup od priv. proizvod. 000 l	874.—	5.502.—	2.973.—	9.850.—	6.034.—	3.596.—	52.537.—
Otkup od priv. iz koop. 000 l	874.—	5.502.—	2.681.—	6.482.—	5.715.—	3.453.—	50.079.—
Otkup od priv. iz slob. otk. 000 l	—	—	292.—	3.368.—	319.—	143.—	2.458.—
Prosječna cijena po litri otkupljenog mlijeka st. d.	98.58	104.20	88.75	85.66	122.03?	78.90	99.47
Pros. cijena po litri mlij. društ. proiz. st. d.	100.77	106.23	98.05	105.35	129.77?	100.03	105.43
Pros. cijena po litri mlij. priv. koop. st. d.	70.05	100.77	78.87	89.33	118.08?	78.41	94.65
Pros. cijena po litri mlij. iz slob. otk. st. d.	—	—	56.15	71.11	108.00?	74.73	78.54
Naplaćena (obrač.) premija iz opć. budžeta N. d.	565.705.50	—	69.328.80	168.827.75	—	1.601.33	1.728.809.99
Naplaćena (obrač.) premija iz republ. budž. N. d.	786.733.00	—	144.001.00	393.929.35	—	2.014.94	1.539.599.30
Naplaćena (obrač.) premija iz savez. fonda	?	—	93.236.10	562.757.10	—	3.019.63	865.191.90

Ovakove razlike u cijenama ukazuju na neujednačenost primijenjenih kriterija kod formiranja cijena, što zaslužuje zaseban kritički osvrt.

III Premije

Iz pregleda ostvarivanja premija uočljiva je vrlo velika neravnomjernost između pojedinih poduzeća.

Dok Županja i Rijeka ne iskazuju uopće nikakove premije, Varaždin i »Zdenka« iskazuju obračunate, odnosno ostvarene premije za svih 9 mjeseci iz svih fondova, a mljekara St. Petrovo Selo samo za 6 mjeseci. Osječka tvornica mlijeka u prahu prikazuje samo općinske i republičke premije, a Zagrebačka mljekara — po mjesecima vrlo neravnomjerno ostvarivanje, odnosno obračunavanje premijskih fondova.

Iako isti zakonski regulativi vrijede za sve radne organizacije, prikupljeni anketni podaci pokazuju da je obračunavanje i ostvarivanje premije, tj. primjena propisa, različito.

Premije, obračunate na 1 litru otkupljenog mlijeka od društvenih proizvođača i iz kooperacije kroz promatrano razdoblje kod anketiranih poduzeća bile su slijedeće:

Poduzeće	F o n d (st. d/1)		
	općinski	republički	savezni
Osijek	4.62	6.42	—
Županja	—	—	—
St. Petrovo Selo	2.93	6.08	3.94
»Zdenka«	2.17	5.10	7.25
Rijeka	—	—	—
Varaždin	4.50	5.65	8.50
Zagreb	2.87	2.55	1.44

Ovako neravnomjerno ostvarivanje premija daje dovoljno elemenata za diskusiju o premijskom sistemu uopće, a napose o njegovoj namjeni, funkcioniranju, efikasnosti i svrsishodnosti, o istom startu i jednakim uvjetima privređivanja pojedinih komuna i radnih organizacija.

IV Kriterij za formiranje otkupnih cijena

Odluku o minimalnim otkupnim cijenama za mlijeko koje ispunjava određene uvjete, sve radne organizacije primjenjuju podjednako. Međutim kod formiranja otkupnih cijena za mlijeko koje ne udovoljava propisanim minimalnim uvjetima, ili se kupuje iz slobodnog otkupa, svaka mljekara primjenjuje drukčije kriterije.

»PIONIR« T. M. P. Županja, uopće ne preuzima mlijeko koje ne udovoljava propisanim uvjetima Odluke o minimalnim otkupnim cijenama, a mlijeko koje udovoljava uvjetima plaća po propisanoj cijeni zavisno o sadržini masti (0,28 nd 1 m. j.).

Riječka mljekara također diferencira otkupne cijene samo po kriteriju sadržine masti u mlijeku, time da su za 1% masti cijene raznih proizvođača različite (postavno mljekara?).

za društvene proizvođače	34.15 st. d po l
za indiv. — kooperante	32.80 st. d po l
za indiv. — slob. otkup	30.00 st. d po l
za indiv. na užem području grada	27.80 st. d po l

Varaždinska mljekara plaća 28 st. d za 1% masti u mlijeku koje udovoljava propisanim uvjetima, a ono koje ne ispunjava zahtjeve za kiselost i specifičnu težinu plaća manje (koliko i po kojem kriteriju — ne može se razabrati iz anketnih podataka) ili ga uopće ne preuzima.

IPK — Tvornica mlijeka u prahu Osijak ima svoj interni pravilnik o uslovima otkupa svježeg kravljeg mlijeka. Pravilnikom je propisano da se mlijeko, organoleptički ocijenjeno (slano, gorko, s okusom po krmi ili mirisom po staji, sluzavo i dr.) kao i ono koje sadrži patogene klice — uopće ne preuzima. Ono, koje ispunjava propisane uvjete plaća se 28 st. d za 1% masti po litri i svrstava u klasu A (kiselost do 7.6°SH, reduktaza najmanje 2 sata). U klasu B svrstava se mlijeko s kiselošću 7.7—8.0°SH i reduktazom 1—2 sata te plaća 28 st. d za 1% masti minus 20 st. d po litri. Za C-klasu plaća se također 28 st. d za 1% masti po litri, uz odbitak 32 st. d/l. Tu spada mlijeko s 8.1—8.5°SH i reduktazom najmanje 1 sat. Mlijeko s više od 8.5°SH tvornica neobavezno može preuzimati, uz cijenu po slobodnoj pogodbi.

»Zdenka« ima svoj cjenik prema kojem se plaća mlijeko kako slijedi:

Mast u ml. ‰	I klasa mlijeko koje udovoljava uvjetima, reduktaza najmanje 2 sata			II klasa — udov. uvjetima, reduktaza 1—2 sata	III klasa reduktaza manje od 1 sat
	društ. (28 st. d. 1‰)	kooper.	slob.	društ., koop., slob. (iste cijene)	svi sektori (iste cijene)
4.4	123.2	110	86 (93)	83 (86)	50 st. d za 1 litru
4.3	120.4	107	85 (92)	82 (85)	bez obzira na sa-
4.2	117.6	105	84 (91)	81 (84)	držinu masti i
4.1	114.8	102	83 (90)	80 (83)	ostale karakteri-
4.0	112.0	100	81 (88)	78 (81)	stike kvalitete
3.4	109.2	97	79 (86)	76 (79)	(prijedlog za
3.8	106.4	95	77 (84)	74 (77)	1969 = 60 st. d/l)
3.7	103.6	92	75 (82)	72 (75)	
3.6	100.8	90	73 (80)	70 (73)	
3.5	98.0	87	70 (77)	67 (70)	
3.4	95.2	85	67 (74)	64 (67)	
3.3	92.4	82	64 (71)	61 (64)	
3.2	89.6	80	61 (68)	58 (61)	
3.1			58 (65)	51 (58)	
3.0			53 (55)	50 (53)	
2.9			48 (50)	40 (48)	
ispod 2.9			30 (30)	30 (30)	

Kratak uvid u kriterije kod formiranja otkupnih cijena pokazuje da neke radne organizacije pridaju vrlo veliki značaj reduktazi, dok je druge uopće ne uzimaju u obzir. Kod nekih je kiselost također uticajan elemenat pri formiranju cijena, a kod svih poduzeća sadržina masti u mlijeku je osnovni elemenat cijene.

V Tko utvrđuje kvalitetu mlijeka

U odnosima između kupaca i proizvođača nije bez značenja pitanje tko, gdje, kada i kako ispituje i utvrđuje kvalitetu mlijeka, koja služi kao osnova za određivanje otkupne cijene.

Za osječku i županjsku mljekaru, odnosno PIK-ove koji im dobavljaju mlijeko, kontrolu vrši »Jugoinspekt«, a — za Županju — i poljoprivredne stanice. Prema osječkom Pravilniku uzorci mlijeka društvenih proizvođača uzimaju se na farmama neposredno prije otpreme, a uzorci mlijeka kooperanata uzimaju se odmah po dolasku kamiona, na rampi tvornice. Kvaliteta se utvrđuje na osnovu 8 mjesečnih analiza masti, kiselosti i reduktaze.

»Zdenka« vrši kontrolu preko vlastite sirovinske, odnosno kontrolne službe, u prisustvu predstavnika društvenih proizvođača. Kiselost se kontrolira u času preuzimanja i svaki proizvođač može biti prisutan, dok se reduktaza ispituje u laboratoriju mljekare.

Za riječku mljekaru kontrolu kvalitete mlijeka vrše — za mlijeko društvenih proizvođača same proizvodne organizacije (druga kontrola u mljekari), za mlijeko kooperanata — područne zadruge, a za mlijeko iz slobodnog otkupa sama mljekara.

Varaždinska mljekara kontrolira sama kvalitetu otkupljenog mlijeka.

Uklapanjem »Jugoinspekta«, poljoprivrednih stanica, zadruga, veterinarskih stanica i sličnih institucija u sistem kontrole kvalitete mlijeka troškovi nesumnjivo rastu, ali je objektivnost kontrole veća. Time se smanjuje broj sporova između proizvođača i mljekare.

VI Neki prijedlozi i mišljenja o cijenama i premijama za 1969. god.

Županjska i riječka mljekara smatraju da su sadanje cijene dovoljno stimulativne za povećanje količine i poboljšanje kvalitete mlijeka i predlažu da iste cijene, zajedno s premijama, ostanu i u god. 1969.

Osječka tvornica mlijeka u prahu ističe da su propisani uvjeti za ostvarenje minimalne otkupne cijene mlijeka teški, napose za individualne proizvođače i ako ih se mljekara-kupac striktno pridržava, proizvođači polučuju takve cijene, koje ne stimuliraju porast količina. Predlaže da se u god. 1969. kod mlijeka za konzum plaća mlijeko po 28 st. d za 1% masti, a kod mlijeka za preradu 26 st. d za 1% masti.

»Zdenka« smatra da sadanje cijene — sa stanovišta proizvođača — nijesu dovoljno stimulativne, dok su, s obzirom na mogućnost plasmana mlječnih proizvoda, vrlo visoke. Predlaže neznatno povećanje otkupnih cijena na svojem području za mlijeko iz kooperacije i iz slobodnog otkupa, time da za mlijeko društvenih proizvođača ostanu iste.

Slično mišljenje izražava i Varaždinska mljekara — da sadanje otkupne cijene mlijeka nijesu dovoljno stimulativne za povećanje količina i poboljšanje kvalitete — ali plasman onemogućuje daljnje povećanje, pa u god. 1969. nisu u mogućnosti povećavati otkupne cijene.

Udruženje mljekarskih radnika SRH i redakcija lista »Mljekarstvo« svim svojim članovima, čitaocima i suradnicima lista

čestita

Dan Republike 29. XI
